

KORNELIA ANNA GRABOWSKA*

**GŁOSA DO WYROKU WIELKIEJ IZBY ETPC
W SPRAWIE *MANUELLO I NEVI PRZECIWKO WŁOCHOM*
Z 20 STYCZNIA 2015 R., SKARGA NR 107/10**

Głosowany wyrok dotyczy możliwości odbywania spotkań skarżących z małoletnią wnuczką, w sytuacji gdy ich syn – ojciec dziewczynki został podejrzany o jej molestowanie seksualne. Po jego uniewinnieniu dziadkowie nadal nie otrzymali zgody na bezpośredni kontakt z wnuczką, gdyż opinie psychologów wykazały, że kojarzy ich ona z cierpieniem, jakiego miała doznać na skutek rzekomego molestowania. Według skarżących odmowa możliwości spotkania stanowiła naruszenie art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹.

1. Stan faktyczny

Skarżący Franca Manuello i Paolo Nevi to mieszkańcy Turynu. Są dziadkami małoletniej MC, urodzonej 7 sierpnia 1997 r. MC jest córką syna skarżących i MGT, z którą zawarł związek małżeński 6 lipca 1996 r. Syn skarżących mieszkał razem z żoną, ich córką oraz synem MGT z pierwszego małżeństwa.

W czerwcu 2002 r. dyrektor przedszkola, do którego uczęszczała MC, zgłosiła zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, gdyż podejrzewała, że małoletnia była wykorzystywana seksualnie przez ojca.

* Mgr, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu; aplikant adwokacki Izby Adwokackiej w Olsztynie; e-mail: kornelia.grabowska@o2.pl

¹ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 [dalej: Konwencja lub EKPC].

W tym samym roku ojciec dziewczynki został pozbawiony praw rodzicielskich. Jednak w 2006 r. został uniewinniony.

Dziadkowie byli pozbawieni kontaktu z wnuczką od 2002 r. Od tego czasu toczyło się postępowanie w sprawie umożliwienia skarżącym spotkania z MC. W dniu 3 lutego 2003 r. prokurator wydał pozytywną opinię dotyczącą przeprowadzenia spotkania skarżących z małoletnią. Od tego czasu Franca Manuello i Paolo Nevi zaczęli uczęszczać na regularne spotkania z pracownikiem socjalnym, w celu przygotowania się do spotkania z wnuczką².

W dniu 1 marca 2003 r. skarżący zwrócili się do sądu w sprawie otrzymania zgody na możliwość bezpośredniego kontaktowania się z małoletnią. Zgodę sądu na spotkanie z wnuczką otrzymali dopiero w lutym 2006 r. Kontakty miały odbywać się raz na dwa tygodnie, w obecności pracowników socjalnych³. Do żadnego spotkania z wnuczką jednak nie doszło.

W 2007 r. prawo skarżących do widywania się z małoletnią zostało zawieszone w związku z opiniami psychologów, z których wynikało, że dziecko kojarzy dziadków z ojcem, a przez to z cierpieniem, jakiego dziewczynka doznała na skutek zarzucanego ojcu molestowania seksualnego.

2. Zarzut naruszenia art. 8 Konwencji

W niniejszej sprawie skarżący wskazali, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji. Zdaniem Manuello i Nevi obraza prawa do poszanowania życia prywatnego nastąpiła ze względu na nadmierną długość toczącego się postępowania, a także na skutek niewdrożenia decyzji dotyczącej upoważnienia do spotkania z wnuczką przez pracowników socjalnych.

Skarżący w oparciu o art. 6 Konwencji zarzucili nierzetelność przeprowadzonego postępowania w sprawie zawieszenia możliwości odbywania kontaktów. W tej sytuacji Trybunał uznał, że należy rozpatrzyć zarzuty podniesione przez skarżących jedynie w zakresie dotyczącym art. 8 Konwencji, który wymaga, aby proces decyzyjny zmierzający do naprawy zaistniałych naruszeń był sprawiedliwy oraz zgodny z interesem chronionym przez ten przepis⁴.

² Wyrok ETPC w sprawie *Manuello i Nevi przeciwko Włochom* z dnia 20 stycznia 2015 r., skarga nr 107/10, ust. 12-15 08 [dalej: wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2015 r.].

³ Tamże, ust. 23.

⁴ Por. wyrok w sprawie *SÖDERMAN przeciwko Szwecji* [GC], nr 5786/08, ust. 57, ECHR 2013; wyrok w sprawie *Aksu przeciwko Turcji* [GC], 4149/04 i 41029/04, § 43, ECHR 2012; wyrok w sprawie *Moretti i Benedetti przeciwko Włochom*, nr 16318/07, ust. 27.

Na gruncie przedmiotowej sprawy Trybunał wskazał, że ma zastosowanie art. 8 Konwencji, w odpowiedniej części: „1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia (...) rodziny, (...); 2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób”⁵.

Ponadto skarżący wskazali, że sądy krajowe przy odmowie udzielenia zgody na spotkania z wnuczką nie wzięły pod uwagę najlepszego interesu dziecka. Podkreślili również, że małoletnia miała zaledwie 5 lat, gdy rozpoczęło się postępowanie w sprawie, natomiast obecnie ma lat 17 i w międzyczasie nie widziała ani razu swoich dziadków. Zdaniem skarżących stanowiło to nieproporcjonalną ingerencję w ich prawo do życia rodzinnego.

Mając powyższe na uwadze Trybunał uznał, że skarga na podstawie artykułu 8 Konwencji nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu artykułu 35 § 3 Konwencji. Ponadto zauważył, że na gruncie głosowanej sprawy nie istnieje żaden inny zarzut niedopuszczalności. Skarga musiała zatem zostać uznana za dopuszczalną⁶.

3. Argumentacja Rządu Włoch

Rząd podkreślił, że postępowanie krajowe, które toczyło się przed sądem dla nieletnich w zakresie prawa do odwiedzin skarżących rozpoczęło się w 2004 r. Według Rządu władze krajowe działały w interesie dziecka i podjęły wszelkie niezbędne środki w celu wdrożenia ścieżki pojednania między małoletnią a dziadkami i zagwarantowania przysługujących jej praw. W związku z tym, powołując się na orzecznictwo Trybunału, wskazano, że obowiązek władz krajowych do podjęcia działań zmierzających do pojednania z dziadkami nie ma charakteru absolutnego, gdyż zdarza się, że trzeba przedsięwziąć różnego rodzaju środki przygotowawcze⁷.

⁵ Art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

⁶ Wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2015 r., ust. 35.

⁷ Por. wyrok ETPC w sprawie *Ignaccolo-Zenide przeciwko Rumunii*, nr 31679/96, ust. 94, ECHR 2000-I.

Przedstawiciele Rządu wskazali, że pracownicy socjalni oraz psycholodzy należycie wywiązali się ze swoich obowiązków. Na gruncie głosowanej sprawy ustalili, że wnuczka nie chce spotkać się z dziadkami, ze względu na fakt, że kojarzy ich z ojcem, a poprzez to z cierpieniem, doznany na skutek zarzucanego mu molestowania seksualnego. W ocenie Rządu, podobnie jak sądów krajowych, wydany skarżącym zakaz spotkań był uzasadniony potrzebą ochrony zdrowia psychicznego dziecka i poszanowaniem jego woli, potwierdzonej w kontaktach z psychologami i pracownikami socjalnymi. Mając to na uwadze, podkreślono, że władze krajowe działały w celu znalezienia równowagi pomiędzy prawem dziadków a najlepszym interesem dziecka⁸.

Na zakończenie wskazano, że decyzje krajowe zostały wydane przy uwzględnieniu najlepszego interesu dziecka, zgodnie z wytycznymi Komitetu Rady Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom z dnia 17 listopada 2010 r. Wskazane decyzje gwarantują udział dziecka w postępowaniu, które go dotyczy. Natomiast wszelkie środki dostępne i niezbędne do zagwarantowania prawa do życia rodzinnego skarżących zostały w przedmiotowej sprawie zagwarantowane.

Biorąc pod uwagę przytoczone argumenty, Rząd zwrócił się do Trybunału o stwierdzenie niedopuszczalności skargi, jako oczywiście bezzasadnej.

4. Stanowisko Trybunału

Jak wynika z dotychczasowego orzecznictwa Trybunału, art. 8 służy ochronie jednostki przed arbitralną ingerencją władzy publicznej. Ochrona nie przejawia się jedynie w zmuszeniu danego państwa do zaprzestania dokonywania naruszeń, lecz może także obejmować podejmowanie różnego rodzaju środków mających na celu poszanowanie życia rodzinnego oraz zagwarantowanie odpowiednich środków prawnych służących realizacji tego celu⁹.

Trybunał podkreślił przy tym, że podjęcie adekwatnych środków służących naprawie i polepszeniu stosunków między rodzicami, w szczegól-

⁸ Wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2015 r., ust. 44.

⁹ Por. wyrok ETPC w sprawie *Zawadka przeciwko Polsce*, nr 48542/99, z 23 czerwca 2005 r., ust. 53.

ności tym z rodziców, który mieszka osobno, a dziećmi, musi nastąpić stosunkowo szybko, gdyż upływ czasu może wyrzucić nieodwracalne skutki w kontaktach między dzieckiem a rodzicem, który z nim nie mieszka¹⁰.

W orzecznictwie Trybunału wskazano, że obowiązkiem władz krajowych jest podjęcie działań służących umożliwieniu kontaktowania się dziecka z rodzicem, z którym nie mieszka, a jest to możliwe w ramach wzajemnej współpracy. Ważne jest przy tym uwzględnienie interesów, praw i wolności zainteresowanych, a w szczególności najlepszego interesu dziecka i jego praw wynikających z art. 8 Konwencji¹¹. Wskazany artykuł nie pozwala na podejmowanie działań szkodliwych dla zdrowia i rozwoju dziecka. Decydujące znaczenie ma zatem ustalenie, czy władze krajowe przedsięwzięły w celu ułatwienia spotkania wszystkie niezbędne środki, które mogłyby być racjonalnie podjęte.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt glosowanej sprawy należy wskazać, że zdaniem Trybunału nie ulega wątpliwości, iż więź między skarżącymi a MC mieści się w zakresie pojęcia życia rodzinnego, opisanego w art. 8 Konwencji.

Trybunał podkreślił, że skarżący nie widzieli wnuczki od 2002 r. i do tej pory wszelkie kontakty między nimi są zabronione. W związku z tym ETPC przypomniał, że stosowanie środków z zakresu prawa rodzinnego, których skutkiem może być ograniczenie życia rodzinnego powinno spełniać kilka przewidzianych kryteriów. Mianowicie stosowanie owych środków musi być rzetelne i proporcjonalne; niezbędne jest umożliwienie zainteresowanym przedstawienia ich stanowiska w sprawie oraz zapewnienie ochrony ich interesów i praw¹².

Kolejną kwestią było zbadanie przez Trybunał, czy na gruncie niniejszej sprawy władze krajowe podjęły wszelkie dostępne działania służące do ochrony i podtrzymania więzi łączącej wnuczkę z dziadkami. ETPC musiał ponadto ustalić, czy podczas rozpatrywania sprawy we Włoszech były respektowane pozytywne obowiązki wynikające z regulacji zawartej w art. 8 Konwencji.

Trybunał podkreślił, że brak możliwości spotkania z wnuczką od 2002 r. stanowił konsekwencję postępowania toczącego się przed sądami

¹⁰ Por. wyrok ETPC w sprawie *Nicolo Santilli przeciwko Włochom*, nr 51930/10, z 17 grudnia 2013 r., ust. 65.

¹¹ Por. wyrok ETPC w sprawie *Republika Volesky przeciwko Czechom*, nr 63267/00, z 29 czerwca 2004 r., ust. 118.

¹² Por. wyrok ETPC w sprawie *Clemeno i inni przeciwko Włochom*, nr 19537/03, z 21 października 2008 r., ust. 60.

krajowymi. Należy zwrócić uwagę, że pomimo przyznania przez sąd prawa do widywania małoletniej, nigdy nie zostało ono zrealizowane.

Skarżący, ubiegając się o możliwość kontaktu, spełnili nałożone na nich wymagania współpracy z pracownikami socjalnymi oraz psychologami, którzy nie podjęli żadnych czynności, aby wykonać decyzję sądu. Na marginesie trzeba zaznaczyć, że zakaz kontaktów został orzeczony jedynie na podstawie opinii biegłych psychologów. Wykazano w niej, że dziecko kojarzy dziadków z ojcem, a tym samym z krzywdą i cierpieniem, których doznało na skutek molestowania¹³.

Na gruncie głosowanej sprawy należy zwrócić uwagę, że sąd zezwolił skarżącym na widywanie wnuczki w czasie trwania postępowania przeciwko jej ojcu. Natomiast zakazał spotkań po zakończeniu postępowania dotyczącego molestowania, w którym zapadł wyrok uniewinniający. Istotne jest, że wniosek o zezwolenie na spotkanie był rozpatrywany 3 lata, co stanowi istotne naruszenie zasady szybkości i sprawności postępowania. Co więcej, wydana w tej sprawie decyzja nigdy nie została wykonana, czego skutkiem było to, że skarżący byli pozbawieni kontaktu z wnuczką przez 12 lat. Przyczynę takiej sytuacji stanowiła w dużej mierze bezczynność władz krajowych. Na koniec należy dodać, że Manuello i Nevi przez cały czas czynili starania o uzyskanie zgody na widywanie wnuczki.

W konkluzjach Trybunał stwierdził, że władze krajowe nie podjęły odpowiednich i wystarczających działań na rzecz ochrony i podtrzymania więzi rodzinnych między skarżącymi a ich wnuczką. W związku z tym nie respektowały prawa tych osób do poszanowania życia rodzinnego zagwarantowanego w art. 8 EKPC. Mając powyższe na uwadze Trybunał orzekł, że doszło do naruszenia Konwencji¹⁴.

Uwagi końcowe

Na kanwie głosowanej sprawy Trybunał po raz kolejny wskazał, że na gruncie art. 8 Konwencji, obowiązkiem państw-stron Konwencji jest podejmowanie wszelkich dostępnych środków służących ochronie i podtrzymywaniu więzi między członkami danej rodziny. Dotyczy to także relacji wnukowie – dziadkowie. Trybunał wskazał, że całkowite zerwanie

¹³ Wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2015 r., ust. 58.

¹⁴ Tamże, ust. 60.

relacji między dzieckiem a jego rodziną jest dopuszczalne tylko w sytuacjach wyjątkowych, co nie miało miejsca w glosowanej sprawie.

Ponadto ETPC podkreślił, że to obowiązkiem państwa jest ochrona dzieci przed każdą ingerencją dotyczącą ich życia prywatnego. Jednak ze względu na szczególną zawilóść spraw z zakresu prawa rodzinnego niezbędne jest zachowanie wyjątkowej ostrożności. W niektórych sytuacjach ochrona dziecka może wymagać ograniczenia lub – w bardziej ekstremalnych przypadkach – nawet wprowadzenia zakazu kontaktu z członkami rodziny. W glosowanej sprawie nie zachodziła konieczność wdrożenia absolutnego zakazu kontaktu skarżących z wnuczką. Wynika z tego, że władze krajowe nie podjęły odpowiednich działań mających służyć ochronie więzi między dziadkami a dziewczynką, wynikających z art. 8 Konwencji.

Konkludując należy dodać, że brak możliwości utrzymywania kontaktów, wynikający z opieszałości organów krajowych, może przynieść bardzo negatywne skutki dla relacji gwarantowanych w art. 8 Konwencji. Obowiązkiem władz krajowych jest ochrona i działanie na rzecz podtrzymywania więzi rodzinnych.

Słowa kluczowe: poszanowanie życia prywatnego, skarga indywidualna, Europejski Trybunał Praw Człowieka, Manuello i Nevi przeciwko Włochom

**GLOSS TO THE JUDGMENT OF THE GRAND CHAMBER OF THE ECHR
ON MANUELLO AND NEVI AGAINST ITALY
JANUARY 20, 2015., APPLICATION NO. 107/10**

S u m m a r y

Voting judgment concerns the possibility of holding meetings with the applicants' minor granddaughter, when their son – the father of the girl was suspicious about her sexual harassment. After his acquittal, grandparents still have not received approval for direct contact with her granddaughter, because the opinions of psychologists have shown that they associate it with suffering, which had suffered as a result of the alleged harassment. According to the applicants, the possibility of refusal constituted a breach of Article meeting. 8 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms.

Key words: respect for private life, an individual complaint, the European Court of Human Rights, Manuello and Nevi against Italy

**КОММЕНТАРИЙ К РЕШЕНИЮ БОЛЬШОЙ ПАЛАТЫ ЕСПЧ
В ДЕЛЕ МАНУЭЛЛО НЕВИ ПРОТИВ ИТАЛИИ
ОТ 20 ЯНВАРЯ 2015 Г., ЖАЛОБА № 107/10**

Р е з ю м е

Решение относится к возможности проведения встречи заявителей с несовершеннолетней внучкой, когда их сын – отец девочки подозревается в сексуальных домогательствах. После своего оправдания, деды до сих пор не получили разрешения на прямой контакт с внучкой, потому что мнения психологов показали, что девочка связывает их со страданием потерпевшей в результате сексуального домогательства. По словам заявителей отказ в возможности встречи является нарушением ст. 8 Европейской конвенции о правах человека и основных свобод (далее Конвенции или ЕКПЧ).

Ключевые слова: уважение личной жизни, индивидуальная жалоба, Европейский Суд по Правам Человека, Мануэлло и Неви против Италии